

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ**

**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ЗАПОРІЗЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ» ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою

КЗ «Запорізький

обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти» ЗОР

Протокол № ____

від « ____ » _____ 20__ р.

Голова НМР

_____ Олена ВАРЕЦЬКА

ОСВІТНЯ ПРОГРАМА СЕМІНАРУ

Формувальне оцінювання на уроках хімії

КАТЕГОРІЯ УЧАСНИКІВ: відповідальні за організацію методичної роботи в ОТГ,
консультанти центрів професійного розвитку, керівники РМЦ
вчителів хімії та вчителі

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Світлана ДЕХТЯРЕНКО, методист обласного науково-методичного центру КЗ «Запорізький
обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» ЗОР,

Ольга ЯРОШЕНКО, доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України,
Заслужений працівник освіти України, головний науковий співробітник Інституту вищої
освіти НАПН України

ОБГОВОРЕНО ТА РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАТВЕРДЖЕННЯ

на засіданні обласного науково-методичного центру

протокол № ____ від 03.2023

Завідувач обласного науково-методичного центру

_____ Вікторія ІВАНОВА

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність теми семінару. З втіленням основних положень Концепції НУШ в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти відбувається зміна знаннєвої парадигми на компетентнісну, згідно якої знання не втрачають актуальності, але перестають бути самоціллю і слугують підґрунтям для формування умінь, навичок, цінностей, ставлень та інших якостей у тих, хто навчається, а очікуваними результатами навчання є ключові і предметні компетентності.

Реформування загальної середньої освіти спрямоване на переорієнтацію процесу навчання на розвиток особистості учня, на навчання його самостійно оволодівати новими знаннями, на формування функціональних, мотиваційних та соціальних компетентностей.

Ціннісні орієнтири НУШ, нові державні стандарти освіти вимагають нових підходів не лише до організації навчального процесу, але й до оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти. Оцінювання освітніх досягнень учнів є невід'ємною складовою освітнього процесу. Тому концептуальні зміни у вітчизняній освітній системі неможливі без перегляду й реалізації принципово нових підходів до оцінювання поступу навчання учнів. Саме тому важливо формувати свідоме ставлення до навчання, розвивати готовність брати на себе відповідальність; об'єктивно аналізувати свою діяльність і коригувати її результати; співпрацювати з однокласниками в групах, проектах, адекватно оцінюючи свій внесок у спільну роботу.

Основними видами оцінювання результатів навчання учнів є формувальне, поточне, підсумкове (тематичне, семестрове, річне) оцінювання, державна підсумкова атестація, зовнішнє незалежне оцінювання (Закон України «Про повну загальну середню освіту»). Тобто поточне, формувальне та підсумкове оцінювання наразі утворюють систему оцінювання навчальних досягнень учнів закладів загальної середньої освіти.

Запровадження формувального оцінювання під час викладання хімії є досить актуальним для якісної реалізації Державного стандарту базової середньої освіти та організації освітнього процесу на методологічних засадах Концепції Нова українська школа.

Запровадження формувального оцінювання формує здобувача освіти як суб'єкта соціальних відносин; формує освітній процес як максимально адаптований до індивідуальних особливостей, інтересів і потреб кожної дитини; формує вчителя як творчу особистість, яка усвідомлює особливе соціальне призначення освіти.

Мета семінару – вдосконалення фахової майстерності та набуття нових професійних компетентностей учителів хімії основної та профільної школи в умовах модернізації освіти України, в підвищенні ефективності педагогічного спілкування, в міжкультурній комунікації, формуванні духовно багатой особистості.

Нормативна база проведення семінару

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.11 №1392. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF#Text>
2. Закон «Про освіту» від 05.09.2017. №145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. Закон України «Про професійний розвиток працівників» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4312-17#Text>
4. Кодекс законів про працю України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
5. Національна рамка кваліфікацій. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/natsionalna-ramka-kvalifikatsiy>
6. Про затвердження Положення Про атестацію педагогічних працівників. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadskeobgovorennya/2021/09/06/Polozh.pro.atest.pe d.prats.06.09.pdf>
7. Про затвердження переліку кваліфікаційних категорій і педагогічних звань педагогічних працівників та порядку їх присвоєння"Постанова Кабінету Міністрів України від 23.12.2015 № 1109. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1109-2015-%D0%BF#Text>

8. Хімія. 7-9 класи. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Хімія. Інтегрований курс «Природознавство». 7-11 класи : навчальні програми, методичні рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу в 2018/2019 навчальному році / уклад. С. С. Фіцайло. Харків. Вид-во «Ранок», 2018. С. 15-46.
9. Хімія. 10-11 класи. Рівень стандарту. Профільний рівень. Навчальні програми для закладів загальної середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>

Основні завдання семінару:

- формувати професійну компетентність педагога;
- мотивувати педагогічних працівників до опанування техніки і інструментів формувального оцінювання;
- розглянути стратегії формувального оцінювання;
- розвивати уміння застосувати різні види формувального оцінювання;
- формувати знання щодо освоєння методики застосування в практичній діяльності вчителя проблемно-пошукового, діяльнісного, компетентнісного та особистісно-орієнтованого підходів організації пізнавальної діяльності та розвитку мислення здобувачів освіти;
- формувати особистісні професійні якості (комунікативні, організаційні, емоційно-вольові, когнітивні).

Професійні компетентності, які розвиваються в процесі семінару

- здатність проєктувати освітній процес з хімії з використанням формувального оцінювання;
- здатність здійснювати оцінювання результатів навчання учнів на засадах компетентнісного підходу;
- здатність до суб'єкт-суб'єктної (рівноправної та особистісно зорієнтованої) взаємодії зі здобувачами освіти;
- здатність забезпечувати самооцінювання та взаємооцінювання результатів навчання;
- здатність добирати доцільні методи, засоби й форми організації освітнього процесу відповідно до визначених мети і завдань навчальної діяльності;
- здатність оцінювати ефективність формувального оцінювання та вносити необхідні корективи.

Опис структури семінару

Семінар складається з одного модуля, розрахованого на 6 навчальних годин.

Тема 1. Формувальне оцінювання як оцінювання для навчання: особливості, роль у системі оцінювання очікуваних результатів навчання учнів хімії. (1 год.).

Загальнонаукові поняття (тезаурус) формувального оцінювання: самооцінювання, взаємооцінювання, зворотний зв'язок, підсумкове оцінювання, результати навчання. Особливості формувального оцінювання порівняно із традиційним оцінюванням. Психолого-педагогічні засади запровадження формувального оцінювання результатів і процесу освітньої діяльності здобувачів освіти.

Тема 2. Модель формувального оцінювання. Базові принципи формувального оцінювання. (1 год.).

Концептуальні положення організації формувального оцінювання. Моделі використання технік формувального оцінювання та цифрових інструментів їх здійснення. Компетентісно-орієнтовані завдання у контексті формувального оцінювання. Інтернет-технології для здійснення формувального оцінювання. Оцінювання результатів групового навчання. Рефлексія і корекція навчальної діяльності здобувачів освіти.

Тема 3. Учень як партнер учителя в умовах застосування формувального оцінювання. (2 год.).

Забезпечення активної участі учня у процесі навчання. Алгоритм діяльності вчителя під час організації формувального оцінювання. Функції вчителя як фасилітатора успішної

групової навчальної діяльності учнів. Портфоліо як технологія формування оцінювання. Формувальне оцінювання як ефективна стратегія підвищення рівня навчальних досягнень учнів.

Тема 4. Використання формування оцінювання: зарубіжний досвід. Способи/методи/форми імплементації формування оцінювання в освітній процес: вітчизняні практики. Самостійна робота. (2 год).

Теоретико-методологічні та технологічні засади формування оцінювання як інноваційного концепту контролю та оцінювання освітніх досягнень здобувачів освіти. Місце формування оцінювання в моделі професійної діяльності вчителя для покращення освітнього процесу. Самостійна робота.

Особливості організації проведення семінару

Семінар проводять 2 викладача – фахівець з хімії, методист обласного науково-методичного центру, і науковець, який обґрунтував педагогічні основи формування оцінювання школярів на матеріалі вивчення хімії, має 32 років стажу роботи шкільним учителем, є автором шкільних підручників і навчальних посібників з хімії з 2007 року й дотепер.

Дотримуючись статті 50 Закону України «Про вищу освіту» й відповідно до мети семінару визначено такі форми організації освітнього процесу на семінарі: навчальні заняття, самостійна робота, контрольні заходи. Основними видами навчальних занять обрано лекцію і семінарське заняття.

Форми і методи організації освітньої діяльності

Семінар відбувається в дистанційній формі.

Інформаційно-комунікаційне забезпечення семінару

Для ефективного проведення семінару необхідні: комп'ютер, модем, пакет Microsoft Office або інші альтернативні пакети; підключення до глобальної мережі Інтернет, електронна презентація;

інформаційні ресурси з текстовою інформацією (підручники хімії, навчальні посібники, робочі зошити й зошити для тематичного контролю і практичних робіт, збірник задач і вправ з хімії).

Форма підсумкового контролю

Контроль та самоконтроль знань учасників семінару відбувається шляхом виконання ними завдань з використанням Google-Forms, які вбудовані в інтерактивну презентацію. За результатами роботи учасники семінару виконують практичні роботи, що є підставою для зарахування курсу.

Професійні компетентності, які розвиваються на семінарі: мовно-комунікативна, предметна, методична, інформаційно-цифрова, психологічна, емоційно-етична, проєктувальна, прогностична, організаційна, оцінювально-аналітична, інноваційна, рефлексивна, здатність до навчання впродовж життя.

Очікувані результати

Знаннєвий компонент: учасник / учасниця семінару знає: тезаурус основних понять, що стосуються формування оцінювання, концептуальні положення організації діяльності з використанням різних технік формування оцінювання; називає методи та прийоми формування оцінювання, характеризує можливості формування оцінювання як ефективного інструмента педагогічної діяльності вчителя; обізнаний/обізнана з соціально-психологічними засадами організації навчальної діяльності здобувачів освіти.

Діяльнісний компонент: учасник / учасниця семінару порівнює формувальне оцінювання з традиційним; складає календарно-тематичний і поурочний план навчальних занять, в яких передбачають використання технік формування оцінювання; уміє використовувати принципи формування оцінювання; володіє базовими компонентами оцінювання; проводить об'єктивне й неупереджене оцінювання результатів навчальної діяльності учнів.

Ціннісний компонент: учасник / учасниця семінару має обізнаність у сфері сучасних досліджень з питання формування оцінювання, усвідомлює необхідність застосування формування оцінювання з метою досягнення очікуваних результатів навчання здобувачів

освіти; висловлює судження про значення формувального оцінювання для формування ключових і предметної компетентностей учнів.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН СЕМІНАРУ

№ п/п	Зміст навчального модуля	Кількість годин		
		Аудитор	Сам. роб.	Разом
Тема 1.	Формувальне оцінювання як оцінювання для навчання; особливості, роль у системі оцінювання очікуваних результатів навчання учнів хімії.	1	0	1
Тема 2.	Модель формувального оцінювання. Базові принципи формувального оцінювання.	1	0	1
Тема 3.	Учень як партнер учителя в умовах застосування формувального оцінювання.	2	0	2
Тема 4.	Використання формувального оцінювання: зарубіжний досвід. Способи/методи/форми імплементації формувального оцінювання в освітній процес: вітчизняні практики. Самостійна робота	1	1	2
РАЗОМ ГОДИН:		6	1	6
РАЗОМ КРЕДИТІВ				0,2

2. ЗМІСТ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

Тема 1. Формувальне оцінювання як оцінювання для навчання; особливості, роль у системі оцінювання очікуваних результатів навчання учнів хімії. (1 год.).

Загальнонаукові поняття (тезаурус) формувального оцінювання: самооцінювання, взаємооцінювання, зворотний зв'язок, підсумкове оцінювання, результати навчання. Особливості формувального оцінювання порівняно із традиційним оцінюванням. Психолого-педагогічні засади запровадження формувального оцінювання результатів і процесу освітньої діяльності здобувачів освіти.

Очікувані навчальні результати теми 1:

- знання: про суть і психолого-педагогічні закономірності формувального оцінювання результатів навчальної діяльності учнів;
- уміння: використовувати нові форми, засоби, методи формувального оцінювання у педагогічній діяльності;
- цінності та ставлення: позитивна оцінка дидактичних можливостей формувального оцінювання.

Тема 2. Модель формувального оцінювання. Базові принципи формувального оцінювання. (1 год.).

Концептуальні положення організації формувального оцінювання. Моделі використання інструментів формувального оцінювання. Компетентісно-орієнтовані завдання у контексті формувального оцінювання. Інтернет-технології для здійснення формувального оцінювання. Оцінювання результатів групового навчання. Рефлексія і корекція навчальної діяльності здобувачів освіти.

Очікувані навчальні результати теми 2:

- знання: базових принципів формувального оцінювання; методики використання інструментів, стратегій формувального оцінювання;
- уміння: планувати й здійснювати освітній процес з використанням сучасної технології оцінювання урахуванням компетентісного підходу і принципу дитиноцентризму; здійснювати моніторинг й об'єктивне оцінювання результатів навчальної діяльності учнів;
- цінності та ставлення: висловлює судження про позитивне дидактичне і виховне значення навчального спілкування учнів в освітньому процесі; відповідально ставиться до самооцінки результативності використання онлайн-інструментів для здійснення формувального оцінювання; усвідомлює, що опанування техніками формувального оцінювання сприяє ефективності освітнього процесу з хімії.

Тема 3. Учень як партнер учителя в умовах застосування формувального оцінювання. (2 год.).

Забезпечення активної участі учня у процесі навчання. Алгоритм діяльності вчителя під час організації формувального оцінювання. Функції вчителя як фасилітатора успішної групової навчальної діяльності учнів. Портфоліо як технологія формувального оцінювання. Формувальне оцінювання як ефективна стратегія підвищення рівня навчальних досягнень учнів.

Очікувані навчальні результати теми 3:

- знає: методи і форми формувального оцінювання; алгоритм розроблення правил оцінювання учнів;
- уміє: проводити об'єктивне й неупереджене оцінювання результатів навчальної діяльності учнів; добирати та самостійно розробляти відповідний дидактичний супровід для оцінювання учнів;
- цінності та ставлення: високо оцінює функції вчителя як фасилітатора успішної навчальної діяльності учнів, усвідомлює роль дитини як суб'єкта навчання.

Тема 4. Використання формувального оцінювання: зарубіжний досвід. Способи/методи/форми імплементації формувального оцінювання в освітній процес: вітчизняні практики. Самостійна робота (2 год.).

Теоретико-методологічні та технологічні засади формувального оцінювання як

інноваційного концепту контролю та оцінювання освітніх досягнень здобувачів освіти. Сутнісні характеристики, закономірності й особливості впровадження в освітній процес. Місце формувального оцінювання в моделі професійної діяльності вчителя для покращення освітнього процесу.

Очікувані навчальні результати теми 4:

- знає: напрями розвитку формувального оцінювання в дослідженнях вітчизняних і зарубіжних дослідників;
- уміє: проводити діагностику процесу навчання;
- цінності та ставлення: обізнаність у сфері сучасних досліджень з питання формувального оцінювання; вмотивованість до використання сучасних надбань з питання формувального оцінювання.

Критерії оцінювання роботи учасників семінару, умови отримання сертифікату: виконати завдання самостійної роботи (не менше 80%).

Завдання для самостійної роботи:

1. Скласти календарний план вивчення однієї з навчальних тем шкільного курсу хімії, передбачивши в ньому використання онлайн-інструментів формувального оцінювання на різних видах навчальних занять.
2. Розробити сценарій одного із семінарських занять з різними техніками формувального оцінювання.

3. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

I – Основні джерела:

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.11 №1392. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF#Text>
2. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017. №145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. Концепція Нової української школи. (14.12.2016 року розпорядження Кабінету Міністрів України № 988-р «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року»). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
4. Методи та інструменти формувального оцінювання молодших школярів у Новій українській школі. URL: https://school3.com.ua/userfiles/file/dilumos_dosvidom/paradigma_2020_dunec_sayt.pdf
5. Методичні рекомендації щодо формувального оцінювання учнів (До листів МОН України від 18.05.2018 No 2.2-1250 та від 21.05.2018 No 2.2-1255). URL: <https://www.schoollife.org.ua/metodychni-rekomendatsiyi-shhodo-formuvalnogo-otsinyuvannya-a-uchniv-1-klasu/>
6. Методичні рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5–6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти, затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 01 квітня 2022 р. № 289 (чинні для 5 класів).
7. Оцінка і самооцінювання: інструменти контролю чи розвитку? URL: <https://www.criticalthinking.expert/usi-materialy/otsinka-i-samootsinyuvannya-instrumenty-kontrolyu-chy-rozvytku/>
8. Система оцінювання в Новій українській школі. URL: <http://surl.li/anykx>.
9. Що таке формувальне оцінювання, чому воно потрібне учням і які основні виклики. URL: <http://surl.li/anymc>

II – Додаткові джерела

1. Афанасьєва Н.Є., Перелигіна Л.А. Теоретико-методологічні основи соціальнопсихологічного тренінгу. Навчальний посібник. 2016. [Електронний ресурс]. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/4053>
2. Вівюрський В.Я. Використання алгоритмічних приписів при складанні хімічних формул / В. Я. Вівюрський // Хімія в школі. – 1979. – №36. – С. 42 – 45.
3. Джонсон Девід В. Соціальна психологія : тренінг міжособистісного спілкування / Джонсон Девід В. ; [пер. з англ. В. Хомика]. – К. : Вид. дім «КМ Академія», 2003. – 288 с.
4. Дехтяренко С. Г. Формувальне оцінювання – шлях до успішного навчання.// V Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю «Розвиток сучасної природничо-математичної освіти: реалії, проблеми якості, інновації» (Запоріжжя, 10-11.11.2021). URL: <https://ele.zp.ua/scient-conference/> (дата звернення: 04.01.2022).
5. Криворучко А.В. Підготовка майбутнього вчителя хімії до компетентнісного підходу в оцінюванні навчальних досягнень учнів.// Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота». – 2017. – Випуск 2 (41) – С. 141 – 145.
6. Морзе Н.В., Барна О.В., Вембер В.П. Формувальне оцінювання: від теорії до практики // Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. – 2013. – № 6. – С. 45 – 57.
7. Онопрієнко О. В. Формувальне оцінювання навчальних досягнень учнів: сутність і методика здійснення. URL: <http://surl.li/anykh>
8. Стребна О. Формувальне оцінювання як засіб підтримки і розвитку здобувачів освіти початкової школи. URL: <http://surl.li/anylk>

III – Інтернет-ресурси:

1. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України: <https://mon.gov.ua/>
2. Офіційний сайт ІМЗО: <https://imzo.gov.ua/>
3. Блог «Хімія і хіміки»: <http://himikizp.blogspot.com/>
4. Віртуальне методичне об'єднання вчителів хімії : http://zw.ciiit.zp.ua/index.php/%D0%92%D1%96%D1%80%D1%82%D1%83%D0%B0%D0%B%D1%8C%D0%BD%D0%B5_%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B5_%D0%BE%D0%B1%27%D1%94%D0%B4%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%B2%D1%87%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%96%D0%B2_%D1%85%D1%96%D0%BC%D1%96%D1%97

4. ТЕЗАУРУС СЕМІНАРУ

Зворотний зв'язок – обмін інформацією між здобувачами освіти і вчителем або між здобувачами освіти щодо їхніх навчальних досягнень у межах визначених цілей і очікуваних результатів.

Здобувачі освіти - вихованці, учні, студенти, курсанти, слухачі, стажисти, аспіранти (ад'юнкти), докторанти, інші особи, які здобувають освіту за будь-яким видом та формою здобуття освіти;

Компетентність - здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей;

Освітній процес - система науково-методичних і педагогічних заходів, спрямованих на розвиток особистості шляхом формування та застосування її компетентностей;

Освітня діяльність – діяльність суб'єкта освітньої діяльності, спрямована на організацію, забезпечення та реалізацію освітнього процесу у формальній та/або неформальній освіті;

Результати навчання - знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, набуті у процесі навчання, виховання та розвитку, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів.

Самооцінювання – процес визначення критеріїв та застосування їх при оцінюванні власних результатів навчальної діяльності з подальшою оцінкою, наскільки результати відповідають визначеним критеріям.

Формувальне оцінювання – інтерактивне оцінювання учнівського прогресу, що дає змогу вчителю адаптувати освітній процес, опираючись на дані відстеження особистісного розвитку дітей та хід набуття ними навчального досвіду й компетентностей.